

**ВПЛИВ ХРИСТІЯНСТВА ТА ІСЛАМУ НА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО
ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

**THE INFLUENCE OF CHRISTIANITY AND ISLAM ON INTERNATIONAL
HUMAN RIGHTS LAW IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION**

У статті розглядається вплив християнства та ісламу на міжнародне право прав людини в умовах глобалізації.

З'ясовано, що релігія справляє значний вплив на міжнародне право прав людини і на процес гуманізації індивіда в суспільстві.

Встановлено, що в умовах глобалізації світових процесів і зростання тенденцій до взаємозалежності в міжнародних відносинах релігійний фактор виявляє себе як важливий засіб самоідентифікації окремих країн, міждержавних об'єднань і спілок.

Встановлено, що релігія здатна вплинути на міжнародне право, по-перше, через політику держав; по-друге, через суспільну свідомість, через свідомість вірян, за допомогою їх морального виховання. Впливаючи на мораль, релігія впливає і на право. Саме тому в останні десятиліття ХХ століття в різних країнах світу виникла тенденція до посилення релігійності населення.

З'ясовано, що релігійне піднесення відбувається симетрично із занепадом ідеологій, що були панівними впродовж тривалого часу, величезними демографічними змінами й посиленням глобалізаційних процесів. Дедалі більше стає міжнародних релігійних організацій і фондів, релігійних партій і рухів, діяльність яких має міжнародний характер. Міжнародні релігійні організації розробляють і ухвалюють свої міжнародні угоди, які, звичайно, не мають нормативно-правової природи, але повинні враховуватися світовою спільнотою та державами під час вироблення нових міжнародно-правових стандартів із питань релігії.

З'ясовано, що християнські релігійні організації сприйняли багато глобалізаційних викликів і намагаються знайти рішення, спираючись, зокрема, на принципи і норми міжнародного права. Держави, зі свого боку, як на національному, так і міжнародному рівнях намагаються вибудувати з християнськими релігійними організаціями партнерські відносини.

Встановлено, що якщо західна теорія природного права шукає витoki права в природі людей і вважає суб'єктивні природні права людини джерелом закону, то іслам, навпаки, джерелом прав і свобод людини визнає шариат, «божественний закон».

Проілюстровано зростання впливу християнства та ісламу на міжнародне право прав людини в умовах глобалізації. Обґрунтовано, що нині відбувається процес модернізації релігії, і вона й надалі продовжуватиме впливати на формування міжнародного права.

Ключові слова: *християнство, іслам, міжнародне право, права людини, глобалізація.*

The article examines the influence of Christianity and Islam on international human rights law in the context of globalization.

Religion has been found to have a significant impact on international human rights law and on the humanization of the individual in society.

It is established that in the conditions of globalization of world processes and growing tendencies to interdependence in international relations, the religious factor manifests itself as an important means of self-identification of individual countries, intergovernmental associations and unions.

It has been established that religion can influence international law, first, through the policy of states; secondly, through the public consciousness, through the consciousness of believers, through their moral education. Influencing morality, religion also influences law. That is why, in the last decades of the XX century in different countries of the world there was a tendency to increase the religiosity of the population.

Religious upsurge has been found to be symmetrical with the decline of ideologies that have prevailed for a long time, huge demographic changes, and the intensification of globalization. There are more and more international religious organizations and foundations, religious parties and movements whose activities are international in nature. International religious organizations develop and adopt their international agreements, which, of course, do not have a legal nature, but must be taken into account by the world community and states in developing new international legal standards on religion.

It has been found that Christian religious organizations have accepted many globalization challenges and are trying to find solutions based, inter alia, on the principles and norms of international law. States, in turn, try to build partnerships with Christian religious organizations at both the national and international levels.

It is established that if the Western theory of natural law seeks the origins of law in human nature and considers subjective natural human rights as a source of law, then Islam, on the contrary, recognizes Sharia, "divine law", as a source of human rights and freedoms.

The growing influence of Christianity and Islam on international human rights law in the context of globalization is illustrated. It is substantiated that the process of modernization of religion is underway and it will continue to influence the formation of international law.

Key words: *Christianity, Islam, international law, human rights, globalization.*

Вступ. В умовах глобалізації значимість міжнародного права істотно зростає. Будучи частиною світового правопорядку, під впливом глобалізації відбулися якісні та кількісні зміни і в міжнародному праві, які виявляються в зростанні ролі релігійного чинника в міжнародних відносинах.

Вплив релігійного чинника в міжнародному праві прав людини набуває особливої актуальності в переломні періоди історичного розвитку. У всіх основних релігій завжди існував загальний моральний знаменник, включно зі взаємною повагою та обліком звичаїв і релігійних традицій один одного. Світові релігії можуть і повинні дати міжнародним відносинам необхідну моральну основу.

Питання впливу релігії на міжнародне право прав людини не раз привертало увагу науковців. Деякі аспекти цієї теми вивчали такі вчені: М.В. Левчук, М.О. Медведєва, В.В. Баженов, Є.В. Горян, А.А. Дорская, І.І. Лукашук, Д. Шавинина-Калашян та інші. Проте є лише поодинокі публікації з досліджуваної теми українських науковців. Крім того, наявні дослідження мають здебільшого обмежений характер і не враховують особливості впливу християнства та ісламу на міжнародне право прав людини в умовах глобалізації.

Постановка завдання. Метою статті є здійснення аналізу впливу християнства та ісламу на міжнародне право прав людини в умовах глобалізації.

Результати дослідження. Взаємозв'язок між релігійним фактором і міжнародним правом прав людини є очевидним. Релігія справляє значний вплив на міжнародне право прав людини і на процес гуманізації індивіда в суспільстві. Права людини, регулювання правового становища людини в міжнародному праві є однією з найбільш актуальних проблем сучасності.

Треба зазначити, що права людини загалом – це властиві нам із народження права, без яких ми не можемо існувати як людські істоти. Ідея прав і свобод людини має глибокі історичні корені. Як у давньогрецькій філософії, так і в різних світових релігіях можна знайти принципи, що лежать в основі ідей прав людини [10, с. 133].

У XX столітті, пройшовши через дві найжорстокіших світових війни з величезними людськими жертвами, людство перетворило міжнародне право в досить розвинену систему правових норм. Новим орієнтиром у розвитку міжнародного права стала його гуманізація, тобто встановлення міжнародного порядку, що забезпечує безпосередню участь народів та індивідів у створенні правових гарантій розвитку людини і людства [8, с. 122].

Релігійний фактор активно впливає на міждержавні відносини через об'єктивні обставини. По-перше, явище глобалізації, наслідками якого є: масова праця та політична міграція; шлюб людей із різних національностей, релігій і держав; міждержавні суперечки; утворення транснаціональних корпорацій тощо. По-друге, явище активного розвитку транснаціональних релігійних мереж – релігійних організацій, які поширились у світі завдяки відкриттю своїх національних філій на основі методів управління та організації, властивих економічним транснаціональним корпораціям. Це стало можливим завдяки процесу релігійної глобалізації, який є активним учасником процесу глобалізації людини.

Сьогодні інформаційні технології генерують зміни не тільки у внутрішній політиці відмінних за рівнем розвитку держав, але й у міждержавних церковних відносинах, у ролі міжнародних організацій, суспільних рухів, фінансових груп, релігійних організацій. Адже релігія як соціокультурний феномен тісно вплетена в «тканину» будь-якого суспільного організму. Саме тому в сучасному світі релігія набуває дедалі більших масштабів впливу. У цьому контексті йдеться про буття людини в умовах вкрай неоднозначних і суперечливих глобалізаційних процесів, що відображають, з одного боку, прагнення до стирання всіляких кордонів, а з іншого – палке бажання за будь-яку ціну зберегти свою національно-культурну, релігійно-конфесійну ідентичність. Релігійний фактор, відіграючи значну роль під час вироблення засад внутрішньої та зовнішньої політики держав, по-перше, виступає могутнім чинником консолідації; по-друге – часто-густо поглиблює конфлікти, уможлиблює ущемлення прав іновірців тощо. Відтак процеси релігійстворення та інституціоналізації актуалізують їхню регульовальну роль не тільки на національному, але й на міждержавному рівнях [7, с. 152].

Потрібно зазначити, що релігійні та церковні питання здавна посідали значне місце в міжнародно-договірній практиці. В умовах глобалізації світових процесів і зростання тенденцій до взаємозалежності в міжнародних відносинах релігійний фактор виявляє себе як важливий засіб самоідентифікації окремих країн, міждержавних об'єднань і спілок [1].

Зауважимо, що релігія здатна вплинути на міжнародне право, по-перше, через політику держав; по-друге, через суспільну свідомість, через свідомість вірян, за допомогою їх морального виховання. Впливаючи на мораль, релігія впливає і на право. Саме тому в останні десятиліття ХХ століття в різних країнах світу виникла тенденція до посилення релігійності населення [1].

Релігійне піднесення відбувається симетрично із занепадом ідеологій, що були панівними впродовж тривалого часу, величезними демографічними змінами й посиленням глобалізаційних процесів [8, с. 155]. Дедалі більше стає міжнародних релігійних організацій і фондів, релігійних партій і рухів, діяльність яких має міжнародний характер. Міжнародні релігійні організації розробляють і ухвалюють свої міжнародні угоди, які, звичайно, не мають нормативно-правової природи, але повинні враховуватися світовою спільнотою й державами під час вироблення нових міжнародно-правових стандартів із питань релігії [1].

Водночас розбіжності між релігійними системами мають негативний відбиток і на міжнародному праві. Як зазначає І.І. Лукашук, міжнародне право створювалося більшою мірою на європейській основі з переважною роллю християнства. Що ж стосується права, то воно не містить норм, які могли б бути неприйнятними для будь-якої з основних релігій, за винятком прав людини [5, с. 432].

Християнські цінності мали значний вплив на розвиток міжнародного права. Більшість принципів і норм міжнародного права не тільки не суперечать християнським віровченням, а й мають його як власний витік. На сучасному етапі можна констатувати загалом позитивну динаміку [3, с. 19]. Незважаючи на внутрішні протиріччя християнських церков, християнство сформувало єдиний світогляд, моральні норми, цінності та зразки поведінки, права й обов'язки [9].

Генетично концепція прав людини базується на християнському вченні про спокуту, подібності людини Богу, свободи його волі, рівності всіх. У секуляризованому варіанті концепції міжнародного права ці ідеї було покладено в основу обґрунтування самоцінності індивіда, наявності в людини певних прав через її людський статус, а також рівності цих прав, незалежно від походження. Християнський вплив відбивається у визначенні еволюційного руху міжнародної правової системи та забезпечення її стабільності. Зокрема, гуманізація правових систем країн у вигляді заборони смертної кари, відмови від жорстоких і таких, що принижують людську гідність, покарань, пом'якшення умов відбування покарань, розширення обсягу соціальних прав людини має якразво виражене християнське забарвлення. Вплив християнства на міжнародне право спостерігається на різних рівнях його існування й становлення. Християнський фактор впливає і на розвиток права як нормативного регулятора, а також як форми суспільної та індивідуальної свідомості й форми духовного виробництва [11, с. 9.4].

Християнство зробило неоціненний внесок у розвиток міжнародного права: саме завдяки йому в міжнародно-правовій системі з'явилися норми про заборону агресивної війни, гуманність під час ведення воєнних дій, про гідність людини, увявлення про глобальне співтовариство як сім'ю націй тощо [12]. Протягом значного періоду часу взаємовідносини християнства та міжнародного права були гармонійними: християнський світогляд підживлював процес міжнародно-правової правотворчості, а міжнародно-правові норми закріпили свободу совісті, релігії, віросповідання та заборонили обмежувати ці свободи, окрім як у виняткових випадках [6, с. 74].

Християнські релігійні організації сприйняли багато глобалізаційних викликів і намагаються знайти розв'язання, спираючись, зокрема, на принципи й норми міжнародного права. Держави, зі свого боку, як на національному, так і міжнародному рівнях намагаються вибудувувати з християнськими релігійними організаціями партнерські відносини [3, с. 19–20].

Разом із християнством варто згадати про вплив на міжнародне право прав людини порівняно нової та прогресуючої релігії, якою є іслам. Зауважимо, що іслам є не тільки вірою, але й способом життя, самостійної культурою та цивілізацією. Невипадково мусульманські мислителі наголошують, що іслам є одночасно і релігією, і державою. Водночас під державою треба розуміти ті сторони життя людини, які безпосередньо не пов'язані з релігійною догматикою й культурою.

Найважливішу сторону шариату представлено системою правил, що регулюють релігійну і світську поведінку людини, суспільні відносини загалом. Іслам набагато більшою мірою, ніж інші релігії, приділяє увагу світським питанням, стосункам людей в їхньому повсякденному житті. Норми шариату спрямовані на захист п'яти основних цінностей: релігії, життя, розуму, продовження роду і власності. Інтереси, що захищаються мусульманським правом, поділяються на такі, що належать Аллаху, окремим індивідам або й Аллаху, і людям [9].

Ісламська концепція прав і свобод людини має у своїй основі зовсім інший фундамент, ніж західна «європейська» концепція. Цим фундаментом є релігія іслам, Аллах, проявлений у ісламі та шариаті. Проте з огляду на те, що нині на теренах Європи християнство вже не має такого вагомому значення, як в арабських країнах іслам, а питання віри – це особиста справа кожної людини, ускладнюється розуміння ісламського підходу в розумінні концепції прав і свобод людини [4, с. 9]. Якщо західна теорія природного права шукає витoki права в природі людей і вважає суб'єктивні природні права людини джерелом закону, то іслам, навпаки, джерелом прав і свобод людини визнає шариат, «божественний закон» [2].

Висновки. Отже, наведені положення свідчать про зростання впливу християнства та ісламу на міжнародне право прав людини в умовах глобалізації. Зазначене дає змогу стверджувати про те, що нині відбувається процес модернізації релігії, і вона й надалі впливатиме на формування міжнародного права.

Насамкінець треба зауважити, що питання впливу християнства та ісламу на міжнародне право прав людини в умовах глобалізації потребує подальших наукових досліджень у напрямі вивчення переваг і недоліків такого впливу.

Список використаних джерел:

1. Баженов В.В. Влияние мировых религий на формирование международных отношений. *Вестник общественной научно-исследовательской лаборатории «Взаимодействие уголовно-исполнительной системы с институтами гражданского общества: историко-правовые и теоретико-методологические аспекты»*. 2016. № 6. С. 46–51.
2. Горян Э.В. Исламская концепция прав человека и прогрессивное развитие международного права. *Международное право*. 2015. № 3. С. 91–101.
3. Дорская А.А. Христианские ценности и международное право: проблемы взаимовлияния на современном этапе. *Вестник Академии права и управления*. 2016. № 44. С. 15–21.
4. Левчук М.В. Концепція прав і свобод людини в мусульманському праві. *Наше право*. 2015. № 2. С. 5–11.
5. Лукашук И.И. Международное право. Общая часть : учебник. 3-е изд., перераб. и доп. Москва : Волтерс Клувер, 2005. 432 с.
6. Медведева М.О. Міжнародне право та християнські цінності у сфері прав людини. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2016. № 127 (частина II). С. 73–81.
7. Сердюк О.О. Глобалізація релігії: вплив на міжнародні відносини. *Релігія і фундаментальна наука в добу глобалізації*. 2017. С. 152.

8. Стратюк В.І. Релігія як фактор впливу на сучасні міжнародні відносини. *Молодий вчений*. 2016. № 11. С. 152–156.

9. Шавинина-Калашян Д. Влияние религии (христианства и ислама) на международное право прав человека. *Юридичні науково-практичні Інтернет конференції «Актуальні юриспруденція»*. URL: https://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1613%3A230917-21&catid=192%3A2-102017&Itemid=238&lang=ru (дата звернення: 28.09.2020).

10. Шавинина-Калашян Д. Международное прав прав человека: религиозный фактор. *Держава та регіони*. 2016. № 3. С. 133–137.

11. Шавинина-Калашян Д. Христианство в международном праве. *Traektoriâ Nauki*. 2016. Vol. 2. No. 11. P. 9.1–9.6.

12. Janis M. Religion and International Law ASIL Insights. November 2002. Vol. 7. Issue 13. URL: <https://www.asil.org/insights/volume/7/issue/13/religion-and-international-law> (дата звернення: 28.09.2020).